

Heňňamlaryň hakykaty -4: «Ak bugdaýyň Watanydyr Diýarym»

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Heňňamlaryň hakykaty -4: «Ak bugdaýyň Watanydyr Diýarym»

HEÑÑAMLARYŇ HAKYKATY

► "AK BUGDAÝYŇ WATANYDYR DIÝARYM"

Halk köpçüliginiň gündelik durmuşy, gün-güzerany bilen bagly wakalar hem "Awesta" siňdirilipdir.

Zaratuştra ýagşylyk äleminiň Hudaýy Ahura Mazdadan bagt mekanynyň nirededigini soraýar. Ahura Mazda onuň zähmet çekilýän ýerdedigini, öý-jaý, ybadathana gurulýan, çarwaçylyk edilýän, ekerançylyk bilen meşgullanylýan ýerdedigini nygtaýar. Bellemeli ýeri "Awestada" ekerançylyga uly üns berilýär. Daýhançylyk edýän kişi žresler, söweşijiler bilen bir hatarda goýlup mertebeli saýylypdyr. Onda zähmet çekmek ündelýär.

Bilşimiz ýaly, Garaşsyz hem baky Bitarap Türkmenistanymyz ak bugdaýyň watany hasaplanylýar. Gazuw-agtaryş işleri geçirilende, bugdaýyň altyndan edilen hoşasynyň we bugdaý saklanýan gaplaryň tapylmagy hakykatdan, türkmen halkynyň atababalarynyň dünýäde iljinjileriň hatarynda bugdaý ösdürip yetişdirendigine, ekerançylygyň ösendigine kepil geçýär. Garaşsyz diýarymyzda "Türkmenistan – ak bugdaýyň Watanydyr" ady bilen halkara ylmy-amaly maslahatlar geçirilip, bu ugurfa guwandryjy işler edilýär.

"Awesta" kitabynda bugdaý hasyly bilen bagly ynançlar bar. Bilşimiz ýaly, otparazçylyk garaýyşlary üç müň ýyla golaý mundan ozal döräpdir. Şol döwürde bolsa, bugdaý doly keramatlaşdyrylypdyr.

"Awestanyň" maglumatyna görä, bugdaý ekilip, ol ýerden gögerip çykanda, döwler (ýaramaz güýçleriň betbagtçylygyň nyşany -

A.T.) lerzana gelyär, orlup, galla alnanda, döwler nala çekýär, galladan un edilende, olar gaçmaga başlaýarlar, hamyr edilende bolsa, döwler ýok bolýan edilip görkezilýär. Görşümüz ýaly biziň ata-babalarymyz gaty ir wagtlardan bäri çöregi mukaddesleşdiripdirler. "Zer gadyryn zergär biler" diýlişi ýaly, ekip kemala getoren oňa has gowy düşünýär.

Magtymgulyň ruhy ýolbaşça öwrülen eýýamynyň XIX asyrynda ýaşan Annagylyç Mätäji bugdaýyň tebigatyna haýran galyjylyk hem tükeniksiz mähir-söýgi bilen seredýär.

– Reň açar hoş saýaly,
Seniň ysyň hoşdan, bugdaý.
Ekip kemala getiren,
Kimdir seni başdan, bugdaý?

Mätäjiniň bu soragyna "Türkmen" diýip indi bütin dünýä jogap berýär.

Garaşsyz Türkmenistanda indi million-million tonna bugdaý hasyly ösdürilip ýetişdirilýär. Türkmenistan azyk Garaşsyzlygyny doly gazandy. Ol türkmeniň milli bereket saçagy bolup, göwünlere ganat berýär.

Saparmyrat Türkmenbaşynyň "Ak bugdaý", "Bugdaý" şygrylary gönüden-göni türkmeniň mele-myssyk çöregi hem onuň mukaddesligi hakyndadyr.

Saparmyray Türkmenbaşy "Ak bugdaý" atly goşgusynda bugdaýyň baş müň ýyllyk taryhyny açyp berýär.

Ak bugdaýyň watanydyr Diýarym,
Türkmeniň kalbyndan dörän ak bugdaý.
Allaň keremi sen, sarpa goýýaryn,
Oguz hanyň ylhamy sen, ak bugdaý.

Ýa-da:

Türkmen düzüň sümbül bolup galkynýar,
Ýurdum, gallaň deňiz bolup tolkunýar,
Bäş müň ýyllap galla eken halkym bar,
Berekediň egsilmesin ak bugdaý.

Türkmen halkynyň döreden däp-dessurlary, yrym-ynançlary, edimgylymy müňýyllyklaryň dowamynda emele gelipdir. Olar wagtyň ýowuz synaglaryndan geçip türkmeniň ruhuna siňip gidipdir.

Biziň şu günki gün durmuşymyza ornan däp-dessurlaeyň aglabasy otparazçylyk dini bilen baglanyşykly bolup, olaryň içinde türkmeniň goňsuçylyk dessuryna degişlilerem bar. Bu dogrusynda "Ruhnamada" şeýle diýilýär:

"Türkmende: "Kyýamat günü goňsudandan" diýen nakyl bar. Men köp ýerde bu nakyla nädogry düşündiriş berilýändigine, kä ýerde onuň ýüzleý teswir edilýändigine gabat gelýärim. Bu nakylyň manysy milletimiziň kyýamat baradaky dünýägaraýşyndan gelip çykýar. Ahyrzaman, kyýamat düşüňjeleri beýik "Awestadan" ~ türkmen topragyndan gözbaş alýar, dünýäniň häzirki beýik dinleri-de kyýamata garaýyşlaryny, Zaratuştra pygamberiň ylhamyndan susup alandyrlar.

Goňşyň ~ şu dünýädäki synçyň, o dünýädäki şaýadyňdyr".

Umuman, "Awesta" kitabyňyň watany häzirki Türkmenistandyr. Onda getirilýän ýer-ýurt atlarynyň aglabasy biziň ýurdumyzda ýerleşýär. "Awestanyň" dili gadymy Mari-(Merw), Balh, Howarazm-(Horezm) halklarynyň dili bolup, ol parfiýan, skif-sak diller toparuna degişlidir.

Otparazçylyk dinine biziň ata-babalarymyzyň yslam gelmänkä we miladydan öňki X-XI asyrlardan milady senesiniň VII-VIII asyrlarda köpçülikleýin kabul edilendigini nazarda tutsaň, onda otparazçylyk şol döwürlere çenli dowam edipdir.

Taryhy çeşmelerde dürlüçe atlandyrylan oguzlaryň dini garaýşynyň olarň durmuşynda nä derejede orun tutandygy ýörite öwrenilmeli mesele bolup durýar. Şeýle-de otparazçylyk dini döwründe hem dünýäniň köp bölegine ýaýran oguzlaryň Gök Taňra uýan bölegi bolup, ol hem ýörite derňewi talap edýär. Din meselesinde milady senesi boýunça V-X asyrlar aralygynda oguz dünýäsinde we onuň töwereginde dürli wakalar döredi. Olar ýörite öwrenilmäge mynasyp. Oguzlar bolsa hiç bir zada, şol sanda dine hem köre-körlük bilen uýmandyrlar. Din halka, onuň bähbidine hyzmat etdirilipdir.

Akmyrat TÄJIMOW,
Seýitnazar Seýdi adyndaly TDMI-niň türkmen edebiýaty
kafedrasynyň uly mugallymy.

edebiyatwesungat_2006

Taryhy makalalar